

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

‘Onze zuiderburen verdienen meer aandacht’

In gesprek met Wim Couwenberg

door *Caspar Veldkamp*

Redacteur CDV

Voor een geleerde in het staatsrecht moet België een boeiende casus vormen. Prof.dr. S.W. Couwenberg toont al vele jaren een bijzondere belangstelling voor de Belgische problematiek. Hij is emeritus hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam, hoofdredacteur van het tijdschrift *Civis Mundi* en auteur en redacteur van talloze artikelen, boeken en bundels op de gebieden van staatsrecht, bestuurskunde en maatschappelijke en politieke verhoudingen. Tot zijn recente publicaties behoort onder meer een bundel over identiteit en onderlinge betrekkingen van Nederland en Vlaanderen.¹ Couwenberg heeft zich nooit beperkt tot zuiver wetenschappelijke werken, hij neemt actief deel aan het publieke debat en schreef opinieartikelen voor *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *De Standaard*. Aan hem de vraag hoe hij van enige afstand de Belgische ontwikkelingen beschouwt.

FEDERATIE EN CONFEDERATIE

Is de huidige Belgische federale vormgeving volgens u stabiel, of vormt zij een overgangsfiguur?

COUWENBERG Het betreft een federatie *sui generis*, moeilijk te vergelijken met bijvoorbeeld de Bondsrepubliek of de Verenigde Staten. Het Belgische systeem kent een bijzondere vorm van gedeelde soevereiniteit, met afwezigheid van juridische hiërarchie tussen het federale en het deelstaatniveau. Het gaat om een buitengewoon gecompliceerd politiek-bestuurlijk systeem, dat vergaande en ingewikkelde eisen stelt aan belangrijke besluitvorming. De transparantie is ver te zoeken. De Belgische federale structuur zal telkens opnieuw worden geconfronteerd met de tegenstelling tussen de voornaamste twee volksdelen. Iedere keer zal moeten worden uitgeruild en afgekocht, wat efficiënte besteding van publieke middelen niet ten goede komt. Ik beschouw het Belgische federale model als problematisch en daarom in wezen als een overgangsfiguur.

Het debat over de toekomst van de Belgische staatsstructuur doet weleens denken aan de discussie over de finalité politique van het Europese integratieproces: omdat men het over het einddoel niet snel eens zal worden, wordt de gevestigde discussie

vaak liever beperkt tot zaken dichterbij. Is de finalité politique van België taboe?

COUWENBERG Ik denk niet dat deze nog taboe is. Wilfried Martens vindt het tijd worden om een debat aan te gaan over het einddoel van België. Maar dat hij dit bepleit, duidt erop dat er iets aan de hand is. Niemand zou een dergelijke vraag opwerpen wat Nederland betreft. Na zoveel jaren van moeizame Belgische staats Hervormingen, wordt het in België langzamerhand tijd voor reflectie en discussie over de vraag waar men op termijn uiteindelijk heen wil. De Belgische elite is er lange tijd goed in geslaagd het Vlaamse talent dat in de Belgische samenleving kwam bovendrijven, op te nemen in het politieke establishment. Dat gaat wel steeds moeilijker. Tekenend is een fenomeen als de Warandegroep, 150 prominente Vlaamse zakenlieden en academici die zich publiekelijk uitspreken voor een zelfstandig Vlaanderen in Europa.

Vormt een confederaal model een oplossing voor de Belgische problematiek?

COUWENBERG De Vlaamse christendemocraten zijn er sinds 2002 voorstander van, de liberalen lijken het nu ook, evenals een aantal staatsrechtgeleerden. De vraag is of het een oplossing biedt. Naar mijn mening houdt bij een confederatie de Belgische staat op te bestaan. Een confederatie is een intergouvernementele samenwerking tussen soevereine staten, op basis van een verdrag en met recht op afscheiding. De richting van een confederatie opgaan, betekent in feite dat men zich beweegt naar het einde van de Belgische staat. Een confederaal model is in de regel een overgangsfiguur. De staat is een proces van politiek-juridische integratie en verkeert als zodanig voortdurend in een spanningsveld tussen centripetale en centrifugale krachten. Iedere staat kent eniger-

FOTO: DIRK HOL

mate een dergelijke spanning. We kunnen verschillende gradaties van integratie onderscheiden: een gecentraliseerde eenheidsstaat, een gedecentraliseerde eenheidsstaat (zoals Nederland), het federale model en het confederale model. Bij de laatste ligt het zwaartepunt bij de lidstaten. De Europese Unie is wat dit betreft een unieke mengvorm van federale en confederale kenmerken. Meestal toont de geschiedenis de ontwikkeling van een confederale naar een federale structuur en soms, zoals in de Nederlandse geschiedenis, naar een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Wanneer men zich voor een tegenovergesteld proces uitspreekt, bepleit men in feite de onttaking van de betreffende staat. Met het confederale model wordt impliciet het einde van België beoogd. Om op de voorgaande vraag terug te komen: voor sommige Vlamingen vormt de confederatie als alternatief, lijkt mij, een eufemisme waarmee men wil vermijden als separatist

te worden beschouwd en daarmee buiten de aanvaarde bandbreedte van het publieke discours te worden geplaatst.

In de Belgische communautaire problematiek hebben we opnieuw te maken met een botsing tussen twee volkenrechtelijke principes: het zelfbeschikkingsrecht der volken en het recht van gevestigde staten op handhaving van hun staatkundige eenheid en territoriale integriteit. Wat in dit verband de doorslag geeft, wordt uiteindelijk langs politieke weg beslist. De afscheiding van Kosovo van Servië is hiervan een recent voorbeeld. Het is overigens een bijzondere prestatie hoe men in België iedere keer weer op ingenieuze wijze een uitweg weet te vinden bij een nieuwe fase in de aanpak van de communautaire problematiek. In België vinden we tot nu toe een mooie toepassing van het dynamisch conservatisme van Edmund Burke — de geestelijke vader van het Europees conservatisme — dat hij kort heeft samengevat als *preserve by changing*. Dit is afgelopen decennia op inventieve wijze in praktijk gebracht. Met telkens nieuwe wijzigingen en aanpassingen heeft men de staatkundige eenheid van België in stand weten te houden. Tegelijkertijd zijn wel steeds meer bevoegdheden gedecentraliseerd om aan (welhaast altijd Vlaamse) wensen tot staatshervorming gehoor te geven.

BELGIË IN EUROPA

België is door zijn ligging op het kruispunt van Latijnse en Germaanse culturen, zijn meertaligheid en geschiedenis een uitgesproken Europees fenomeen, belichaamd in Brussel als Europese hoofdstad. Volgens de Poolse historicus Krzysztof Pomian zou een Belgische breuk daarom vergaande gevolgen hebben voor de Europese samenwerking.² Wat vindt U?

COUWENBERG Martens meent iets dergelijks ook: als we de samenwerking tussen verschillende culturen en talen in België niet in stand kunnen houden, geven we volgens hem impliciet het ideaal van de Europese eenwording op. Hij raakt daarmee in België een gevoelige zenuw. Maar op de keper beschouwd hoeft dat niet per se het geval te zijn. Zoals al vaak is gesteld, is de spil van de Belgische communautaire problematiek de bijzondere positie van Brussel, oorspronkelijk een Vlaamse stad, inmiddels verfranst en Europese hoofdstad.

Voor veel Vlamingen vormt een eigenstandig Vlaanderen zonder Brussel een onmogelijke gedachte. Anderen menen dat de Vlaamse beweging verdeeld is over het belang van Brussel. Hoe staatsrechtelijk met het fenomeen Brussel om te gaan?

COUWENBERG De Warandegroep meent het probleem Brussel bij een eigenstandig geworden Vlaanderen te kunnen oplossen door van Brussel een Europees district te maken naar het voorbeeld van Washington DC. Het is zeker de moeite waard dit idee nader te bestuderen op zijn toepasbaarheid op Brussel als Europese hoofdstad. De vraag is ook of Brussel tegelijkertijd als hoofdstad van Vlaanderen en als Europees federaal district kan fungeren (zoals de Warandegroep meent), staatsrechtelijk een opmerkelijke figuur. Valt een Europese districtsstructuur van Brussel te combineren met de aanwezigheid van Vlaamse regeringsinstellingen in Brussel? We moeten dat nader bekijken.

Europa kent naast Vlaanderen meer gebieden waar een streven naar autonomie of zelfs onafhankelijkheid leeft: Catalonië, Baskenland, Schotland, Lombardije...

COUWENBERG ... tot en met de Koerden. Er zijn wel parallellen tussen dergelijke gebieden en ze trekken zich soms aan elkaar op. Catalonië en Vlaanderen: ze zijn beide autonoom wat taal, cultuur en andere beleidsterreinen betreft. De politieke dynamiek van machtsvorming drijft hen naar verdere versterking daarvan.

Pierre Moscovici, een gewezen Franse minister van Europese zaken, vatte de Belgische situatie onlangs als volgt samen: ‘Cohabitation improbable, scission impossible’³ Zijn Vlaamse verzelfstandiging en Europese eenwording met elkaar in tegenspraak?

COUWENBERG Een mooie woordspeling. Maar Vlaamse verzelfstandiging is niet per se in tegenspraak met Europese integratie. De EU werkt ook mee aan de verzelfstandiging van Kosovo en stelt tegelijk op termijn lidmaatschap van Servië in het verschieft, als Servië niet blijft dwarsliggen.

Spaak, Tindemans, Eyskens, Martens — Belgische politici speelden veelal een markante rol binnen de Europese samenwerking. Valt in de toekomst een dergelijke rol van Belgische politici te verwachten? Of is hun platform daarvoor te klein en wankel geworden?

COUWENBERG Een Belgische eerste minister weegt nog altijd zwaarder dan een minister-president van Vlaanderen of andere deelstaten. En bij Europese topbijeenkomsten zit de Belgische federale regeringsleider aan tafel. Maar naarmate de Belgische staat verder verzwakt raakt, wordt het politieke gewicht van Belgische politici uiteraard ook geringer. Naarmate dat doorzet, richten de ambities van Belgische politici zich vanzelf meer naar het

deelstaatsniveau. Als de Benelux zou worden omgevormd tot een confederale politieke unie die in principe als eenheid in de EU zou optreden, zoals beoogd door het Vlaams-Nederlandse Comité Nieuwe Benelux, zou het politieke gewicht van alle betrokken politici uiteraard aanzienlijk stijgen. Maar aan die politieke schaalvergroting is men kennelijk nog niet toe.

Internationale media besteedden ruim aandacht aan de Belgische formatieperiodes. Sommige waarnemers meenden dat er in wezen geen sprake van een crisis kon zijn: het meeste Belgische beleid wordt tegenwoordig immers op Europees niveau gemaakt, dan wel op het niveau van de deelstaten. Is alle ophef dus overdreven?

COUWENBERG Dat lijkt me niet. België bevindt zich in het kerngebied van Europa. Wat daar nu gaande is, is politiek gezien bijzonder interessant en relevant. Gezien de slepende communautaire problematiek, verkeert de Belgische staat in een permanente crisissituatie, die zich telkens toespitst als er weer een nieuwe ronde in de staatshervorming aanbreekt.

ECONOMIE EN DE EURO

De economische omvang van Vlaanderen is sinds 1955 bijna verviervoudigd, terwijl de Waalse economie in dezelfde periode nog niet eens verdubbelde. Gemeten in bruto binnenlands product per inwoner bevindt Vlaanderen zich 23 procent boven het EU-gemiddelde, terwijl Wallonië daar 10 procent onder uitkomt.⁴ Vormen de verschillen in economische ontwikkeling een factor?

COUWENBERG Dat is zeker het geval. Vlaanderen ligt in economisch en demografisch opzicht al jarenlang vóór op de

rest van het land. Franstaligen blijven zich desondanks in cultureel opzicht nog als superieur gedragen en Vlamingen alsof ze een culturele minderheid zijn. Dit heeft veel te maken met het prestige van de Franse taal en cultuur. Dat speelt vooral een rol bij de Franstalige Brusselse bourgeoisie, het unionistisch-Belgische establishment, met het staatshoofd als bekroning. Die bourgeoisie kunnen we niet op een lijn stellen met Walen. Zij is de harde kern van de traditionele Belgische elite. Vlamingen betrachtten jegens die Franstalige elite tot voor kort een zekere nederigheid, vergelijkbaar met de nederigheid die we vroeger in Noord-Brabant aantroffen ten opzichte van Noord-Nederlandse autoriteiten. Maar dat is nu wel passé.

Om terug te komen op de economische factor, de financiële overdrachten van Vlaanderen naar Wallonië zijn heel wat omvangrijker dan die van West- naar Oost-Duitsland. De solidariteit tussen Vlaanderen en Wallonië kan niet oneindig zijn, zeker niet zolang Wallonië voornamelijk een socialistisch georiënteerde verdelingspolitiek voert, zonder voldoende nadruk op ondernemerschap en economische groei. Naast de factor identiteit en de feitelijke economische verhoudingen, speelt ook de ideologische kijk op de economische politiek een rol. Waalse economische en tot nu toe socialistisch geïnspireerde politiek betekent in feite economische stagnatie en relatieve achteruitgang.

Waarschijnlijk daarop doelend wijst een Nederlandse kenner van België, J.L. Heldring, Wallonië aan als het eigenlijke probleem van België, en niet Vlaanderen.⁵ Bent u het met hem eens?

COUWENBERG Ja, maar in die zin dat veel Vlamingen geen toekomst meer zien in het Waalse sociaaleconomische beleid. Of dit verandert nu de jarenlange socialistische

dominantie in Wallonië eindelijk lijkt te stuiten op groeiende electorale steun voor de Waalse liberalen, moeten we afwachten. Maar er is wel een redelijke kans op.

De komst van de euro heeft een zekere stabiliteit gebracht, maar kent ook een politieke keerzijde. Belgische politieke crises eindigden vroeger zodra politici inzagen dat verder steggelen het vertrouwen in de Belgische frank zou schaden.

COUWENBERG Die dreiging bestaat inderdaad niet langer. Dat lijkt me een factor die meespeelt. Met de invoering van de euro is die rem weggefallen.

NEDERLAND EN BELGIË

De Belgische bestuurlijke verhouding is voor Nederlandse bestuurders geen onbekende. 'Vlaanderen treedt uit de schaduw van België', zei de toenmalige Nederlandse minister Peter Kooijmans al in 1993, naar aanleiding van de Belgische federalisering.⁶ Maar hoe moet Nederland met nieuwe opvattingen en ontwikkelingen in België omgaan zolang daarover binnen dat land geen overeenstemming bestaat?

COUWENBERG Tot de Eerste Wereldoorlog was er in Vlaanderen een tendens om te denken in de richting van een Groot-Nederlandse gedachte. In Nederland vond dat echter weinig weerklank. Na de oorlog is die tendens in Vlaanderen op de achtergrond geraakt. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw werd vooral het belang van culturele integratie tussen Nederland en Vlaanderen gepropageerd, met als hoogtepunt het verdrag inzake de oprichting van de Nederlandse Taalunie in 1980, dat in 1984 in werking trad. In de jaren daarna is dat meer en meer afgezwakt tot een streven naar

praktische samenwerking waar mogelijk. De Nederlandse identiteit is sterk gekleurd door de Hollandse taal en cultuur. Afgezien van Kooijmans zijn Haagse bestuurders in het algemeen te weinig geïnteresseerd geweest in onze zuiderburen en in wat we gezamenlijk kunnen doen. Er is daaromtrent onvoldoende kennis en betrokkenheid en er wordt te weinig prestige aan gehecht. Dat geldt breder dan de overheid. We hebben in Nederland sinds de jaren zeventig allerlei actiecomités gehad met grote betrokkenheid bij de problemen in verre landen, maar het emancipatiestreven en de taalstrijd van onze Vlaamse bureaus kreeg weinig of geen aandacht. Dit laatste komt misschien mede door het karakter van Nederland als handelsnatie. Onze taal heeft hier voornamelijk een instrumentele functie en betekenis. En daardoor wordt die taal onvoldoende naar waarde geschat. De Nederlandse taal hebben we de afgelopen decennia ook te lang verwaarloosd bij de integratie van de groeiende stroom allochtonen.

Derk-Jan Eppink, oud-verslaggever van NRC Handelsblad en De Standaard, meent: ‘Nederland moet de Belgen altijd helpen, in een moeizame revalidatie van de federale overheid dan wel in de palliatieve zorg van de Belgische staat.’⁷ Wat denkt u?

COUWENBERG In 2005 bracht de Vlaamse regering een strategienota uit waarin Nederland als meest prioritaire partner van Vlaanderen werd gepresenteerd. Van Nederlandse zijde is daar helaas geen adequate reactie op gekomen. Met het huidige Nederlandse kabinet, waarin Limburgers als minister en staatssecretaris van Buitenlandse Zaken optreden, hoop ik dat er van regeringswege meer aandacht komt voor onze zuiderburen. Zij zouden wat dit betreft een verschil

kunnen maken. België verdient meer Nederlandse aandacht en het is zaak Vlaanderen daarbinnen ten volle serieus te nemen. Het begint bij aandacht, kennis van zaken en openstaan voor nieuwe ontwikkelingen aldaar. De Nederlandse diplomatie heeft via haar betrokkenheid bij ontwikkelingshulp momenteel meer expertise in huis over Burundi of Burkina Faso, dan van België of Vlaanderen. Ik heb niets tegen ontwikkelings samenwerking, integendeel, maar gezien onze banden en belangen met België acht ik een dergelijke situatie toch merkwaardig. Overigens zou ik een vraag willen toevoegen: hebben Nederlandse christendemocratische politici wel voldoende belangstelling voor België en Vlaanderen? Men mag juist van het CDA, met zijn forse presentie in het zuiden van Nederland, toch meer aandacht voor onze zuiderburen verwachten. Onder de bewindslieden van CDA-huize hebben we momenteel een Zeeuw als premier en Limburgers op ministersposten als Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Verkeer en Waterstaat. Ik hoop dat ze op hun beurt niet te veel ingekapseld raken in de dominante Hollandse cultuur en belangen die politiek Den Haag nog kenmerken.

Nu Vlaanderen een meer statelijke autonomie heeft, met eigen internationale verdragsbevoegdheden en dergelijke, zal het zijn autonome structuren misschien eerder vullen met meer ‘Vlaamse’ dan ‘Nederlandstalige’ eigenheid. Er lijkt in Vlaanderen toenemend behoefte om de Vlaamse eigenheid scherper tegen de noorderbuur af te zetten.

COUWENBERG In Vlaanderen zet men zich nog steeds af tegen al of niet vermeende Hollandse superioriteitsgevoelens. Nederlanders hebben dat misschien aan zichzelf te wijten. Vlamingen willen niet meer als

minder worden beschouwd, noch door Franstaligen, noch door mensen van boven de Moerdijk. Vlamingen krijgen meer zelfvertrouwen, meer lef, ook in hun contact met Nederlanders. En terecht. Gezien onze integratie- en andere problemen is er geen reden zo hoog van de toren te blazen als we jarenlang gewend waren, zeker in moreel opzicht. We zijn niet langer meer vanzelfsprekend dé maatstaf voor Vlamingen. De oude slogan 'In Vlaanderen Vlaams', die vroeger gericht was tegen het Frans, lijkt zich nu meer te keren tegen het Nederlands. Dat is wel jammer.

Vlaamse media hebben een soort Standaardvlaams ingevoerd en Nederlandse tv-series worden er tegenwoordig onder-titeld of van een voice-over voorzien met Vlaamse tongval. Terwijl juist het feit dat we dezelfde taal spreken, onze gebieden zo sterk met elkaar verbindt. Zo zou de hele taalstrijd vergeefs zijn geweest...

COUWENBERG De komst van de commerciële tv in Vlaanderen en Nederland is in dit verband niet zonder effect geweest. We ontmoeten elkaar via de media minder dan vroeger, ook al kijkt een hoger opgeleide groep in Nederland graag naar documentaires op de Belgische tv-zender Canvas. Vlamingen die we daar te zien en te horen krijgen, spreken voortreffelijk Nederlands. De mengtaal met dialecten die in Vlaanderen is opgekomen, moet naar buiten niet de norm worden. Daarmee zou Vlaanderen zich te kort doen.

DE BENELUX EN BREDER

In de ogen van de rest van de wereld horen de Lage Landen bij elkaar. Op dit moment wordt onderhandeld over een vernieuwd Beneluxverdrag. Hebt u de onderhandelaars een boodschap mee te geven?

COUWENBERG De Benelux vormt een sterk merk in Europa. Geopolitiek ligt het voor de hand meer aandacht aan de Benelux te besteden. Ik heb al eens, als alternatief voor een eventuele Belgische confederatie, een omvorming van de Benelux gesuggereerd tot een confederaal samenwerkingsverband, bestaande uit Nederland, Vlaanderen, Wallonië, het Brusselse hoofdstedelijk gewest en Luxemburg. De kans daarop is echter klein. Ik vrees dat er aan het Beneluxverdrag niet zo veel zal veranderen. Ideali-ter zou, zoals gezegd, de Benelux moeten worden versterkt tot zoiets als een politieke unie, die in EU-verband zoveel mogelijk als eenheid optreedt. Iets dergelijks bepleitte ook, zij het minder nadrukkelijk, de Adviesraad Internationale Vraagstukken in een advies aan de Nederlandse regering over nut en noodzaak van nauwere Beneluxsamenwerking, van februari 2007. Het zou de invloed van de drie partners op de EU-besluitvorming fors kunnen versterken.

Een Vlaamse bankier zei me onlangs uitdagend dat een autonoom Vlaanderen zou moeten toetreden tot de Bondsrepubliek en Wallonië zich dan bij Luxemburg zou kunnen voegen. Weinig realistisch, maar in het land van kunstenaars als Magritte of Panamarenko behoort verbeelding tot de krachtpunten. Staan ons onverwachte wendingen te wachten?

COUWENBERG Dit is geen realistisch scenario. Voormalig PvdA-voorman Thijs Wöltgens heeft al eens ophef veroorzaakt door te suggereren dat Nederland zijn belangen misschien beter kon waarborgen door tot de Bondsrepubliek toe te treden. Maar dit was nooit als serieus voorstel bedoeld. Verdere uitbouw van de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen ligt veel meer voor de hand, niet alleen wat allerlei vormen van

grensoverschrijdende samenwerking betreft. Met het Nederlands-Vlaamse Comité Buitenlands Cultureel Beleid denk ik ook aan een gemeenschappelijk internationaal cultuurbeleid, met onder andere gemeenschappelijke cultureel attachés in derde landen.

Laat ik overigens nog een punt maken, of op een punt terugkomen. Er is op zichzelf al heel wat bereikt in de Nederlands-Vlaamse samenwerking. Maar die samenwerking is vaak nog te vrijblijvend, te veel afhankelijk van betrokken personen. Meer juridische verankering is nodig. In Nederland kijken we vaak over België heen naar landen verder weg, vanwege ons handels- en koloniaal verleden. In Nederland heeft zich sinds de Tweede Wereldoorlog zoiets als een emancipatie voltrokken van Brabanders en Limburgers. Van een generaliteitsmentaliteit is nauwelijks sprake meer. Brabanders en Limburgers zijn tot in de toppen van politiek, bestuur en bedrijfsleven doorgedrongen, ook in de Randstad. Een zuidelijke tongval wordt nu charmant gevonden. Maar hun emancipatie zal pas voltooid zijn als zij vergaander een eigen visie accentueren en zich minder verplicht voelen zich zonder meer aan te passen aan de vanouds geldende Hollandse en Haagse beleidstradities, moralisme en beleidscultuur. Als dat gebeurt, kan dit ook gevolgen hebben voor de Nederlandse aandacht voor (en het beleid ten aanzien van) onze zuiderburen.

Noten

- 1 S.W. Couwenberg (red.) (2006): *Nederland en de Vlaamse identiteit – Betekenis, onderlinge relaties en perspectief*. Budel: Damon.
- 2 *Le Monde*, 20 januari 2008.
- 3 *Le Monde*, 16 januari 2008. Overigens vrij naar Raymond Aron, die over de Koude Oorlog stelde: ‘*Paix improbable, guerre impossible*’.
- 4 *Oxford Analytica*, ‘Regional tensions will not disappear’, 19 december 2007 en Jean-Yves

GEDACHTEGOED EN BLIK VAN BUITEN

De christendemocratie kent in België een sterke traditie. Maar de christendemocratische politieke elites van België zijn over de taalgrens heen van elkaar vervreemd geraakt. Hun visies blijken moeilijk te rijmen. Waar duidt dit op?

COUWENBERG Ideologie is de afgelopen decennia verzwakt als bindmiddel, ook in België. Mensen worden nauwelijks meer primair en in hoofdzaak om ideologische redenen lid van een politieke partij. Politiek komt het nu meer aan op de operationalisering van beginselen in concrete beleidsvisies. Binding op basis van beginselen is niet meer doorslaggevend. Dit geldt ook voor de Nederlandse politiek.

Tot slot. In België bestaat momenteel soms een aversie tegen commentaar vanuit het buitenland. Wat zullen de zuiderburen denken als ze dit vraaggelicht met u lezen?

COUWENBERG Vlamingen zijn niet vrij van een zeker particularisme. Men beschouwt er Vlaamse of Belgische zaken al snel als eigen zaken, waarmee anderen zich niet zouden mogen bemoeien. Maar laat men blij zijn als er eindelijk van Nederlandse zijde wat meer aandacht en betrokkenheid komt bij wat in België gaande is.

- Huwart, ‘La Flandre prend sa revanche économique’, *Le Monde diplomatique*, november 2007.
- 5 J.L. Heldring, ‘Wat niemand wil is toch mogelijk’, *NRC Handelsblad*, 12 juli 2007.
 - 6 Minister van Buitenlandse Zaken dr. P.H. Kooijmans, Nederlandse regeringsnotitie n.a.v. de Belgische federalisering, november 1993.
 - 7 Derk-Jan Eppink, ‘De verdamping van België’, *NRC Handelsblad*, 28 augustus 2007 en ‘De laatste zucht van België’, *Opinio*, 29 november 2007.